

OBITELJSKA PRIPADNOST ZADARSKOGA KRONIČARA PAULUSA DE PAULO

VESNA JAKIĆ-CESTARIC
Zavod za povijesne znanosti
Istraživačkog centra JAZU u Zadru

UDK: 929.2(497.18)
Izvorni znanstveni rad

Zadarski kroničar Paulus de Paulo (Pavao Pavlović) značajna je ličnost naše srednjovjekovne povijesti. Bio je zadarski patricij, član vijeća i gradski sudac-ректор (1373—1407), bio je knez Trogira, Šibenika i Paga, jedan od vodećih ljudi u Zadru u sudbonosnim zbivanjima za Ludovikove vlasti, a naročito nakon njegove smrti. Dosad nitko od povjesničara nije pokušao riješiti pitanje kojoj je obitelji Pavao pripadao. Polazeći od patronimika »Marini«, kako je u nekim dokumentima uz njegovo ime navedeno, i vodeći računa o načinu kako se u zadarskim srednjovjekovnim pravnim spisima navode pojedinci s imenom oca i djeda, autorica rekonstruira genealogiju Pavlovih predaka i iznosi mišljenje da je Pavao potomak jednog ogranka obitelji Matafara.

I. Pavao Marina Pavlova

Ferdo Šišić je godine 1904. izdao »Ljetopis Pavla Pavlovića patricija zadarskoga«. Takav naslov nosi Šišićev rad. U prvoj rečenici on piše: »Među najvažnije naše sredovječne pisce ide Zadraniin Pavao Pavlović, koji je u svojem ljetopisu (memoriale) zabilježio neke zgone iz hrvatske povijesti od godine 1371. do 1408.«¹ O Pavlu Šišić više ne raspravlja, nego se poziva na razmatranje Račkoga o njemu i njegovu djelu. A Rački je g. 1865. u radu »Ocjena starijih izvora za hrvatsku i srpsku povijest srednjega vijeka« na temelju svih funkcija koje je Pavao imao i o kojima je sam kazivao u svojoj kronici o njemu napisao da je pripadao najuglednijim članovima zadarskog patricijata.² Rački je o Pavlu znao gotovo sve što je sto godina poslije njega u *Enciklopediji Jugoslavije*, pod natuknicom »Paulus de Paulo (Pavao Pavlović)«, zgrusnuto napisao M(iroslav) Ku(relac): da je bio patricij, član zadarskog vijeća i gradski sudac-ректор (1373—1407), knez Trogira (1386), Šibenika (1399) i Paga (1408), angažiran u službi Zadra u mnogobrojnim diplomatskim misijama kod hrvatske vlastele, hrvatsko-ugarskih kraljeva i dalmatinskih gradova, živo radeći na što većoj samostalnosti Zadra i Dalmacije, oslanjajući se u tome isprva na nasljednike kralja Ludovika, Mariju i Žigmunda, da bi poslije Žigmundova zatočenja, u izmijenjenim političkim prilikama, u Zadru dočekao Ladislava Napuljskoga i postao njegov advokat i opunomoćenik za Dalmaciju, a nestao s političke scene dolaskom Venecije 1409. godine.³ Takav Pavao, sa svima navedenim funkcijama, Račkome je mogao biti samo član ugledne zadarske plemićke obitelji. Rački se ne upušta u to da поближе odredi koje obitelji. I Nada Klaić u knjizi *Zadar u srednjem vijeku* ubraja Paulusa među najuglednije patri-

¹ Ferdo Šišić, »Ljetopis Pavla Pavlovića, patricija zadarskoga«, *Vjesnik Kraljevskoga hrvatsko-slavonsko-dalmatinskoga zemaljskog arkiva*, VI, Zagreb 1904, str. 1.

² Franjo Rački, »Ocjena starijih izvora za hrvatsku i srpsku povijest srednjega vijeka«, *Književnik*, II, Zagreb 1865, str. 36.

³ *Enciklopedija Jugoslavije*, VI, str. 440.

cije⁴, ali ga ni ona pobliže ne određuje, jer se to u prvi mah i ne može razabrati. Kako se to ne da umah sagledati, Tomislav Raukar u knjizi *Zadar u XV stoljeću* smatra da Paulus i ne pripada kojoj od najuglednijih gradskih obitelji, nego da se izdigo vlastitim ugledom, pa se tako, među ostalim, u petnaest mandata nalazi na časti rektora Zadra, što nije doživio nijedan drugi zadarski plemić⁵.

Sve te neodređenosti potječu otuda što se Pavao u svojoj kronici uvijek naziva samo *Paulus de Paulo*. Po toj oznaci na prvi pogled i nije bilo lako, pa ni moguće, sasvim pouzdano odrediti njegovu obiteljsku pripadnost. Oznaka *de Paulo*, naime, ne označuje Pavlovo prezime. Prezimena u dalmatinskim gradovima toga vremena još nisu oformljena, osim u rijetkim slučajevima kad se nadimak kojega pretka čvrsto vezao uz koju obitelj, kao u slučaju zadarskih obitelji *Zlurad*, *Matafarri*, *Varikaša*. Denominacija ljudi vršila se osobnim imenom i imenom oca ili, vrlo često, imenom oca i djeda. Na primjer *Grisogonus Bogdani* (1321—1340) ima sina koji je više puta zapisan kao *Bogde Grisogoni de Bogde* (1335—1339). Za zadarsku sredinu oni su takvom svojom denominacijom bili potpuno određeni. Izostavljanje očeva imena u denominaciji vrlo je rijetka pojava, a posebno se ne javlja redovito u denominaciji iste osobe. U Pavlovoj denominaciji, kakvu smo donedavno poznavali, očito je da nedostaje očevo ime. Oznaka *de Paulo* pripada imenu djeda, po kojemu je naš Pavao i dobio ime, kao što ga je *Bogde Grisogoni de Bogde* dobio po imenu svoga djeda. Po tome se može pouzdano reći da su i Pavao i Bogde bili prvenci u oca, jer je u dalmatinskim gradovima bilo pravilo da prvo muško dijete nasljeđuje ime očeva oca⁶.

Istraživač zadarskih obitelji⁷ u genealoškom svrstavanju zadarskih plemića u pojedine obitelji mogao je ipak *Paulusa de Paulo* i preko takve krnje njegove odrednice uvrstiti u sasvim određenu zadarsku plemićku obitelj, npravo zbog principa nasljeđivanja osobnih imena od djeda na unuka. Tiskanjem 1976. god. jednog dokumenta iz 1380. godine ta su se prethodna genealoška razmatranja i potvrdila: Pavao je sin Marina Pavlova. U tome dokumentu, naime, zadarski notar Petrus de Perençanus navodi tadašnje rektore Zadra, pa je prvi od trojice naveden *Paulus Marini de Paulo*, a na kraju dokumenta isti se rektori i vlastoručno potpisuju. Pavao se ovako potpisao: *Ego Paulus de Paulo, rector Iadre supratitulatus, scripsi*⁸.

Paulus de Paulo, dakle, istovetan je s onim koji je u nekim dokumentima imenovan kao *Paulus Marini de Paulo*. Nakon ovog čvrstog određenja mogli smo sigurno povezati sve dostupne, odnosno objavljene podatke iz

⁴ Nada Klaić i Ivo Petricioli, *Zadar u srednjem vijeku*, Zadar 1976, str. 344.

⁵ Tomislav Raukar, *Zadar u XV stoljeću. Ekonomski razvoj i društveni odnosi*, Zagreb 1977, str. 56.

⁶ Potvrde vidi u: Irnigard Mahnken, »Die Personennamen des mittelalterlichen Patriziats von Dubrovnik als Quelle zu ethnographischen Untersuchungen«, *Slavistička revija*, X, Ljubljana 1957, str. 279-295; Vesna Jakić-Cestarić, »Etnički odnosi u srednjovjekovnom Zadru prema analizi osobnih imena«, *Radovi Instituta Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti*, sv. 19, Zadar 1972, str. 154-160.

⁷ Osim navedenog rada »Etnički odnosi...«, vidi još radove istog autora »Ženska osobna imena i hrvatski udio u etnosimbotskim procesima u Zadru do kraja XII. stoljeća«, *Radovi Centra JAZU u Zadru*, sv. 21, Zadar 1974, str. 291-337, i »Zadarska ženska osobna imena u XIII stoljeću — odraz i rezultanta prethodnih simbiotskih procesa u gradu i porijekle novih doseljenika«, *Radovi Centra JAZU u Zadru*, sv. 22, Zadar 1977, str. 143-211.

biografije Pavlove i njegove rodbine, bliže i dalje. Razmotrit ćemo ih od početka, od prvoga nam poznatog Pavlova pretka. Ići ćemo po koljenima.

II. Od Pavla Lamprecova do Pavla Marina Pavlova

Prvi kojega sa sigurnošću možemo postaviti na čelo Pavlove obitelji bio je *Paulus de Lamprezo*. Nalazimo ga u dokumentu iz 1247. god., u onome kojim se Zadrani, nakon neuspjele pobune protiv Venecije 1243. god. i nakon gotovo pet godina izbjivanja iz Zadra i življenja u Ninu i Biogradu, ponovno vraćaju u Zadar, predajući se Veneciji pod teškim uvjetima. *Paulus de Lamprezo* naveden je među šesnaesticom vijećnika zadarskoga rektora, kao član onoga zadarskog upravnog tijela koje je bilo oformljeno među Zadranima u Ninu, a predstavljalo je Zadrane ma gdje se tada nalazili⁹. Možemo pouzdano reći da su ti vijećnici bili vrlo ugledni Zadrani. Među njima su i dva Matafara — *Preste* i *Volcinna* (Vučinja).

Oblik imena Pavlova oca, toga iz 1247. godine, hipokoristik je od imena *Lampredius*, bizantskog podrijetla¹⁰, s hrvatskim sufiksom *-bc*, s poluglasom našega jezika koji se u XIII. st. izgovorom počeo sve više otvarati, nalikujući otvorenu izgovoru fonema /e/, pa je u nekim osobnim imenima u Dalmaciji toga vremena zapisan grafemom *e*, kao i u ovom slučaju *de Lamprezo*, da bi se u XIV. st. otvorio do izgovora fonema /a/ prestavši biti poseban fonem¹¹. Otada u našem jeziku imamo sufiks *-ac*, kao npr. u antroponimu *Vukac* ili u toponimu *Obrovac*. Znači da su Pavlova oca u obitelji od milja nazivali hrvatskim hipokoristikom njegova dalmatinsko-bizantskog osobnog imena. Otuda denominacija *Paulus de Lamprezo* u dokumentu iz 1247. godine.

Taj se *Paulus*, kao *Paulus de Lampredio*, javlja već 1240. god. kao sudac i pristav u sporu oko zemlje u Gorici, 1254. god. kao svjedok i 1260. kao prisutan činu kada zadarski nadbiskup izuzimlje samostan sv. *Nikole* ispod svake gradske jurisdikcije. Godine 1265. navodi se kao pokojni¹².

Po svoj prilici je *Bella de Lampredio*, Běla Lampredijev, koji se navodi u tome dokumentu iz 1265. god., bio brat Pavla Lampredijeva. Kuće su im bile u neposrednoj blizini. Kako se Bělin sin *Martin*, *Martinus de Bella*, u popisu zadarskih plemića iz 1283. godine navodi uz Pavlova sina Lampredija, i to iskazuje njihovo blisko srodstvo¹³.

⁸ *Diplomatički zbornik Kraljevine Hrvatske, Dalmacije i Slavonije, Codex diplomatius* (ubuduće kratica CD), sv. XVI, Zagreb 1976, str. 123, 124.

⁹ Šime Ljubić, *Listine o odnošajih Južnoga Slavenstva i Mletačke Republike*, knj. 1, str. 73; N. Klaić i I. Petricioli, *n. d.*, str. 191.

¹⁰ Ime *Lampredius* bilo je vrlo rašireno u nekadašnjim bizantskim gradovima Dalmacije sve do XV. st. Potvrda mu seže unazad do 428. god., u Saloni. Vidi: *Zbornik Konstantina Jirečeka*, II, *Romani u gradovima Dalmacije tokom srednjeg vijeka*, Posebna izdanja SAN, knj. CCCLVI, Odelenje društvenih nauka, Nova serija, knj. 42, Beograd 1962, str. 175.

¹¹ Vidi: Pavle Ivić, »Osnovne puti razvitja serbo-xorvatskoga vokalizma«, *Voprosy jazykoznanija*, VII, 1, Moskva 1958, str. 4, 5, 10; V. Jakić-Cestarić, »Etnički odnosi...«, str. 111.

¹² CD, IV, str. 115, 573, V, str. 81, 340.

¹³ Běla može biti muško i žensko hrvatsko, odnosno slavensko osobno ime. Vidi: *Rječnik JAZU*, I, 378. Godine 1199. nalazimo u Zadru denominaciju *Dobre de Bella*, filius de Bena Micha, CD II, 328. Po našem mišljenju, ovdje je *Běla* (*Bella*) majka Dobrina, to jest tu to ime označava žensku osobu. U svome radu »Zadarska ženska osobna imena u XIII stoljeću...« str. 209. uzeli smo da i de

2. — Navedeni sin Bēle Lampredijeva, *Martinus de Bella*, zapisan je samo u tome popisu zadarskih plemića iz 1283. god. Više ga ne susrećemo niti mu se potomci javljaju.

Sinovi Paulusa de Lamprezo (de Lampredii, de Lampredio), *Pavla Lamprecova*, bili su *Lampredius/Lompre* i *Vitus/Vite*. *Lampredius de Paulo* javlja se 1278. god., pa zatim u popisu zadarskih plemića iz 1283. god.¹⁴ i dalje kao svjedok do 1306¹⁵ ili u trgovačkim poslovima, kad potvrđuje primitak znatne svote novca, 1000 libri, od Creste de Cotopagna na ime zajedničke trgovine svinjama i suknom u Mlecima i drugdje¹⁶, ili kao povjerenik za izvršenje oporuke Dobrice, udove Henrika Parui, ili kad s bratom Vitom uzimlje na čuvanje, u depozit, novac templara Jacoma de Muriali¹⁷. U jednom dokumentu iz 1289. god. zapisan je s bratom ovako: »Nos Lompre et Uitte fratres filii condam Pauli de Lampredio«¹⁸. Odatle očito proizlazi da su se Pavlovi sinovi Lampredius i Vitus u svakodnevnom životu nazivali hrvatskim hipokorističkim oblicima svoga grčkog i latinskog osobnog imena, *Lompre* i *Vite*, a tako ih je, naravno, nazivao i otac Pavao, Paulus de Lamprezo. Iz iznesenoga saznajemo da su se u toj obitelji upotrebljavala dva hrvatska hipokoristika od staroga dalmatinskog imena bizantskog podrijetla: *Lamprec* i *Lompre*. Iz svega poznatoga o toj obitelji do kraja XIII. st. još zaključujemo da su četiri od usve šest poznatih nam njezinih članova do toga vremena nosila hrvatske antroponimijske osobine: *Lamprec*, *Bēla*, *Lompre*, *Vite*. To je potpuno u skladu sa stanjem zadarske antroponimije u to vrijeme i količinom hrvatskih sufiksa u plemićkim obiteljima.

3. — Lomprine potomke u dokumentima ne nalazimo. Obitelj se nastavlja preko sinova brata mu Vite.

Paulus condam Viti de Paulo javlja se kao svjedok 1318. god.¹⁹ On je 1330. god. naveden kao *examinator*²⁰, a 1335. kao *iudex Jadre*²¹. Godine 1343. pred njim Juraj Miroslavić iz Bribira prodaje neku zemlju u Trčcu Danijelu Varikaši²². Godine 1349. njegove se zemlje navode kao granične »subtus Monte Cerno«, a njegovi se nasljednici iste godine spominju kao vlasnici zemlje kod Sv. Jakova na Barkanji²³.

Brat toga Pavla — *Lompre*, *Lompre Viti de Paulo* (oblik *Lompre* od *Lampredius* u obitelji se ustalio) spominje se 1339. god. kao pokojni. Udovica mu Marija ima vinograd u Banju na otoku Pašmanu²⁴.

Treći sin Vite Pavlova, *Marinus*, naveden je samo u denominaciji svoje kćeri 1371. god.: *Felipa filia Marini Viti de Paulo*²⁵.

nominacija *Bella de Lampredio* iz navedenog dokumenta 1265. god. označava žensku osobu. Međutim, kako Bēla posjeduje kuću uz brata Pavla (isto im je ime oca), a kako ima i sina, *Martinus de Bella*, među zadarskim plemićima 1283. god., *Rad JAZU*, 145, 200, sada smatramo da je Bēla ovdje muška osoba, odnosno brat Pavla Lumpredijeva, odnosno Lamprecova. Sin mu se Martin, naveli smo, u tome popisu navodi do Pavlova sina Lumpredija.

¹⁴ CD, VI, 269; *Rad JAZU*, knj. 145, 200.

¹⁵ CD, VI, 527; *Spisi zadarskih bilježnika*, II, str. 11-15, 41, 81.

¹⁶ Godine 1289, CD, VI, 631.

¹⁷ Godine 1297, *Spisi zadarskih bilježnika*, II, str. 92; 1289, *Isto*, str. 156.

¹⁸ *Isto*, str. 178.

¹⁹ *Isto*, str. 179.

²⁰ CD, IX, 529. Egzaminator je službena osoba koja ovjerava neki pravni akt. Vidi: Lujo Margetić, »Funkcija i porijeklo službe egzaminatora u srednjovjekovnim komunama Hrvatskog primorja i Dalmacije«, *Starine JAZU*, knj. 55, Zagreb 1971, str. 191-211.

²¹ CD, X, 202.

²² CD, X, 13. XII. 1343.

4. — Sinove je od ta tri brata — Pavla, Lompre i Marina — imao samo Paulus. Preko njih se obitelj nastavlja.

Marinus filius Pauli Viti de Paulo javlja se u dokumentima od 1338. god., za života svoga oca, kao svjedok²⁶. Kao zakleti svjedok javlja se u više notarskih dokumenata 1350. god.²⁷. Ima još jedan dokument koji se, po našem rasuđivanju, odnosi na toga Marina, sina Pavla Vite Pavlova. Taj je dokument pisan 1348. godine. U njemu se imenovana osoba navodi kao *Marinus Paulus*. Dokument je pisan u Veneciji i mislimo da je osoba pogrešno tako imenovana, umjesto *Marinus Pauli*. Naime, u zadarskoj denominaciji srednjega vijeka ne nalaze se primjeri da bi netko bio imenovan s dva svoja osobna imena, u ovom slučaju *Marinus Paulus*, nego se denominacija redovito vršila osobnim i očevim imenom, kao što se i iz dosadašnjeg izlaganja u ovome radu lako zapaža. Kako se *Marinus Pauli*, odnosno *Marinus Pauli Viti de Paulo* javlja u zadarskim dokumentima u to vrijeme, smatramo da je Zadrani *Marinus Paulus*, kako je zapisan u mletačkom dokumentu, istovetan s njim. Predmet u vezi s njim je delikatan, ali ga u ovom razmatranju ipak treba iznijeti. U dokumentu se, naime, kaže da je taj *Marinus Paulus*, što je po našem rasuđivanju *Marinus Pauli*, za prošloga rata, a to znači za one strašne šesnaestmesečne mletačke opsade Zadra 1346. i 1347. godine, od tadašnjih upravnika Zadra, to znači zadarskog Velikog vijeća, bio iz Zadra protjeran. Dalje se u povjerljivu dokumentu mletačkog Tajnog vijeća kaže da su od svoga kneza u Trogiru i od Trogirana saznali kako je taj Marin omogućio da iz zadarske luke umakne trogirski lađa, koju su Zadrani bili tamo zadržali, sve u to ratno vrijeme. Zatim se iznosi kako im je pisao bosanski ban da je dotični bio u njegovoj specijalnoj službi i moli Mlečane da mu se odluka o izgonu iz Zadra sada poništi²⁸. Mlečani su toj molbi udovoljili, jer Marina nalazimo kao zakletog svjedoka u Zadru godine 1350. Ovaj dokument pokazuje u nepriličnu svjetlu i Marina Pavlova i bosanskoga bana Stjepana Kotromanića.

U poznatom spisu »Obsidio jadrensis« anonimnog autora, za koji Nada Klaić razložno misli da ga je napisao očevidac i sudionik u opisanom događajima — zadarski nadbiskup Nikola Matafari, sasvim se odlučno za neuspjeh Ludovikove vojne pod Zadrom 1346. godine i za prethodno odgađanje pomoći Zadru okrivljuje bosanski ban, koji da je više volio mletački novac nego slavu na bojnome polju²⁹. Njegova se negativna uloga, dakle, u to vrijeme dobro znala, a znala se i ona Marina Pavlova, jer su ga za vrijeme opsade protjerali iz Zadra. Omogućiti bijeg iz luke trogirskoj lađi koju su Zadrani bili zadržali značilo je Veneciji dati mogućnost da dobije još jednu lađu za opsadu Zadra. Naime, Anonim u »Obsidiju« piše i to kako su brodovi drugih dalmatinskih gradova zdušno pomagali Mlečanima u opsadi Zadra. Banovo zauzimanje kod Mlečana, kad su oni opet ušli u Zadar, da se Marin oslobodi izgnanstva, i navođenje njegove specijalne službe za vrijeme rata, nedvosmisleno kazuju i o banu i o Marinu.

²³ *Spisi zadarskih bilježnika*, III, str. 12.

²⁴ *CD*, X, 448.

²⁵ *CD*, XIV, 388.

²⁶ *CD*, X, 415.

²⁷ *Spisi zadarskih bilježnika*, III, 100, 120, 125, 131, 144.

²⁸ S. Ljubčić, *Listine...*, n. d., III, str. 48, 10. I. 1348.

²⁹ N. Klaić i I. Petricioli, *Zadar u srednjem vijeku*, n. d., str. 302.

Marinov brat Lompre, *Lompre filius Pauli de Vite*, međutim, našao se među onih 50 najuglednijih Zadrana koji su, kad su se Zadrani, zbog gladi i posvemašnje iscrpljenosti od dugotrajne opsade, ponovo morali predati Mlečanima, odvedeni kao taoci u Veneciju, gdje su morali živjeti na vlastiti trošak. Najiscrpljenije od njih, zbog neimaštine i gladi, njih 14, među kojima se našao i *Lompre sin Pavla Vitina*, odredili su Mlečani dokumentom od 4. III. 1347. vratiti u Zadar kad se na njihovo mjesto pošalje drugih 14 važnih i imućnih Zadrana³⁰. Lompre ili nije tada bio zamijenjen ili je iduće godine ponovo dospio kao talac u Veneciju, jer iz dokumenta od 27. IV. 1349. god. saznajemo da je iz Venecije pobjegao, pa je proglašen prognanim i imanja mu se zapljenjuju³¹.

5. — Na djecu toga Lompre ne nailazimo u dosada objavljenim dokumentima.

Sin, pak, Marina Pavlova, odnosno Marina Pavla Vite Pavlova, bio je *Paulus Marini de Paulo*, to jest naš *Paulus de Paulo*. Kad sada znamo činjenice iz života Pavlova oca, onda nam postaje razumljivo zašto se Pavao sam nikada nije nazvao očevim imenom, što nije slučaj kod ostalih članova zadarskog plemstva toga vremena, koji se redovito imenuju po ocu ili po ocu i djedu. Paulus se, čini se, svjesno označavao samo djedovim imenom, imenom djeda Pavla, zadarskoga suca, i prešućivao očevo, ne s namjerom da bi se prikrrio, da bi prikrrio svoje pravo pripadništvo po ocu, jer to se u zadarskoj sredini nije moglo, nego da bi se time, prešućivanjem oca u svojoj denominaciji, vidno ogradio od očeva čina. Oca mu nalazimo u dokumentima već od 1338. god., a Pavla, zapisana od notara njegovim punim imenovanjem *Paulus Marini de Paulo*, 1358. godine, kad se navodi kao vlasnik zemlje u Lukoranu na otoku Ugljanu³², pa je s obzirom na godinu očeve pojave u dokumentima (1338) Pavao mogao 1358. god. imati dvadesetak godina. To onda znači da je 1347. god. imao desetak godina. Čin očeva protjerivanja iz Zadra u onim prilikama i zbog nama sad poznatih razloga sigurno se duboko dojmio dječaka. Znak svojega ogorčenja prema ocu iskazivao je cijeloga života, jer se nikada nije nazvao njegovim imenom. Očevim imenom zapisivali su ga samo zadarski notari, službeno, a on sam sebe, iznijeli smo već, uvijek samo *Paulus de Paulo*. To je onda sve do nedavno — dok se nije preko dokumenta pisana 1380. a objavljena 1976. godine mogla sigurno izvesti jednadžba: *Paulus de Paulo* = *Paulus Marini de Paulo* — prikrivalo pravu obiteljsku pripadnost Pavlovu, a s druge pak strane nitko se i nije bio pravo pozabavio njome.

Poslije onoga spomena Paulusa Marini de Paulo kao vlasnika zemlje na otoku Ugljanu 1358. god. nalazimo da je 1370. god. *ser Paulus de Paulo* u nekom pravnom poslu advokat Kreše de Begna³³. Dakle, godine 1370. nalazimo ga u svojstvu advokata. Godine 1371. bio je prokurator samostana sv. Krševana, a 1374. izvršilac je oporuke pokojne Kolicice, udove Kolana de Fanfogna³⁴.

Godine 1372. Pavla nalazimo na jednom za nas današnje vrlo zanimljivu zadatku. Te se godine u dugotrajnoj borbi otoka Paga za autonomiju i izuzimanje ispod zadarske prevlasti, koja se vodi još od XII. stoljeća, kraljev-

³⁰ Š. Ljubić, *Listine*, II, str. 437, 438.

³¹ Š. Ljubić, *Listine*, III, str. 121, 27. IV. 1349.

³² CD, XII, str. 523.

³³ CD, XIV, str. 242.

³⁴ CD, XV, str. 23, 24.

ska odluka donosi u korist Zadra, iako je poslije mira s Venecijom Ludovik bio Pagu dao autonomiju. Objava nove uprave — a za vikara ili upravljača Paga izabran je zadarski plemić Cressius de Varicassis, Krešo Varikaša — izvršena je 5. prosinca 1372. god. na Malom trgu u gradu Pagu. Izjavu o tomu, koju je dao Ivan de Surdis, biskup Vaca u Madžarskoj, a tada generalni kraljev vikar u Dalmaciji i Hrvatskoj, u obliku dva pisma, po nalogu biskupova rodaka Galeaca, preveo je od riječi do riječi s latinskoga na hrvatski jezik i tako je Pažanima pročitao — *Paulus Marini de Paulo de Iadra*: »(...) fecit idem dominus Galiac, coram dicta universitate Pagi legi duas literas, quibus perlectis fecit ipsas per ser Paulum Marinum de Paulo de Iadra (op. moja: ovdje krivo stoji Paulum Marinum umjesto Paulum Marini) interpretari de uerbo a(d uerbum) in ydeo(m) sclauicum (...)«. Isto je tako Pavao tada Pažanima na trgu pročitao u hrvatskom prijevodu nove statutarne odredbe za otok Pag: »(...) dictus dominus Galiac, (...) fecit legi consuetudines seu usantias insulle et populli Pagi et exponi ipsas de uerbo ad uerbum in ideoma sclauicum per predictum Paulum descriptas in quodam libro siue quaterno (...)«. Sačuvala su se rečena pisma na latinskom jeziku u originalnoj ispravi³⁵. Sačuvala su se i statutarne odredbe, iako nepotpune³⁶, ali se nije sačuvalo njihov hrvatski prijevod, koji je sačinio Pavao Marina Pavlova, naš Paulus de Paulo. Da se kojom srećom sačuvalo, bio bi to ogled Pavlova i zadarskoga čakavskoga govora druge polovine XIV. stoljeća³⁷. Ali i ovako ostaje važna činjenica da je Paulus de Paulo, Pavao Marina Pavlova, ugledni zadarski plemić, političar i pisac — prvi nam poznati prevodilac s latinskoga jezika na hrvatski u dalmatinskim gradovima srednjega vijeka³⁸.

Paulu je dužnost prevodioca bila povjerena ne zato što bi možda bio jedan od rijetkih zadarskih plemića koji bi to mogao obaviti, nego zato što je bio pravnik i što je vjerojatno to uradio u okviru svoje službe. Na ovome mjestu treba istaknuti da su pri opsadi Zadra 1346. god. Mlečani glasno pozivali Zadrane — a pobune su dizali u prvom redu zadarski plemići, što se vidi i prema imenima onih koji su nakon opsade bili odvedeni u Veneciju kao taoci — *na hrvatskom i na latinskom jeziku*³⁹ (ovaj posljednji bio je službeni jezik tadanje Evrope). Hrvatski jezik je u tome stoljeću, pouzdano znamo, jezik zadarskih samostanki, pa nam se i sačuvalo »Red i zakon« zadarskih dominikanki koji je na njemu napisan 1345. godine,⁴⁰ a na njemu, odnosno staroslavenskim jezikom hrvatske redakcije, zadarske plemkinje službu Božju slušaju i vrše⁴¹. Kad je bio jezik majki i sestara, hrvatski je zasigurno bio i jezik sinova i braće. Pavao je, dakle,

³⁵ *Miscellanea Državnog arhiva u Zadru*, I, Zadar 1949, str. 11.

³⁶ Miljenko Šašmalović, »Statutarne naredbe za otok Pag 1372«, *Zbornik Historijskog zavoda JAZU*, vol. 8, Zagreb 1977, str. 410-428.

³⁷ O zadarskom čakavskom govoru prve polovice XIV st. vidi: Dragica Malić, »Red i zakon zadarskih dominikanki iz 1345. godine«, *Rasprave Instituta za jezik*, Zagreb 1977, knj. 3.

³⁸ Već je M. Šašmalović u navedenom radu pretpostavio da je Paulus Marini de Paulo istovetan s piscem Paulusom de Paulo, ali ne donosi dokaze u prilog tome.

³⁹ Š. Ljubić, *Listine*, II, str. 374.

⁴⁰ Izdao ga je s originala Vinko Premuda u *Nastavnom vjesniku*, knj. XXXVI, str. 81-97. Vidi i bilj. 37.

⁴¹ *Miscellanea Državnog arhiva u Zadru*, II, Zadar 1950-52, str. 28. Vidi raspravu A. M. Strgačića »Hrvatski jezik i glagoljica u crkvenim ustanovama Zadra«, *Zbornik Zadar*, Zagreb 1964, 373-429.

samo po spremi i dužnosti pravnika bio najpozvaniji da Pažanima prevede s latinskoga na hrvatski jezik nove i važne pravne odredbe.

Godine 1379. nalazimo Pavla prvi put na dužnosti i časti rektora Zadra, a na tome je položaju i 1380. godine⁴². Iz njegove se kronike saznaje da je na tu dužnost bio biran još petnaestak puta do 1407. godine⁴³, pa je, što znamo, od svih zadarskih plemića najviše puta obnašao tu čast. Ona je bila i izraz njegova osobnog prestiža, njegove jake vlastitosti, kakva je i sva njegova druga politička i društvena djelatnost (a sada možemo pretpostaviti da nije baš lako probijao sebi put društvenog uspjeha poslije očeva čina u opsadnim godinama Zadra), ali je isto tako, što je bilo nužno u zadarskim prilikama plemićke društvene prevlasti, Pavlov ugled počivao i na starosti i ugledu obitelji kojoj je pripadao, bez obzira na jedan izuzetak.

U pismu iz 1381. god., kojim zadarsko Vijeće moli kralja Ludovika da zaštiti dva zadarska građanina koje vranski priorat smeta u posjedu, naš je pisac naveden kao »nobilis vir Paulus de Jadra, homo regius«⁴⁴. Njegova daljnja djelatnost u tadašnjim političkim prilikama u Dalmaciji i Hrvatskoj odayna je u znanosti poznata preko njegove kronike, koju je prvi put objavio još Ivan Lucić, Lucius, 1666. godine u knjizi *De regno Dalmatiae et Croatiae*.

Ne iznoseći njegove obiteljske podatke, koje Pavao donosi u svojoj kronici, ovdje želimo jedan nadopuniti: prema njegovoj obavijesti godine 1385. oženio se (po drugi put, jer je prethodno bio zapisao da mu se sin rodio 1371. god.) Trogirskom Grubulom. Iz *Povijesti grada Trogira* Pavla Andreisa saznajemo da je ona bila iz ugledne i imućne trogirske plemićke obitelji Cega⁴⁵. Pavao je iduće godine postao knez Trogira, ali se puk pobunio, jer da je to zbog srodstva s trogirskom obitelji bilo po svima zakonom zabranjeno, pa je morao odstupiti⁴⁶.

Recimo još to da su preko Pavlova zapisa iz 1400. godine do nas ipak doprle dvije riječi Pavlova prevođenja na hrvatski jezik, ovaj put imena grada u Mađarskoj. Ime grada Nagy-Szombat, Trnava, preveo je sa *Vela Sabbota*. Kod njega je donesen samo hrvatski prijevod imena grada, a F. Šišić u izdanju Pavlova »Memoriale«, u bilješci 123, objašnjava koji je to grad. Trebalo bi poslije toga saznanja o Pavlovu prvenstvenu vladanju hrvatskim jezikom razmotriti njegov latinski jezik u kronici i vidjeti ima li i koliko utjecaja hrvatskog jezika u rečeničnim konstrukcijama. Bio bi to zanimljiv i koristan posao za vrsna latinista, uz pomoć kroatista.

III. Pavlova porodica kao ogranak roda Matafara

Iz dosadašnjeg smo izlaganja saznali da Pavlove pretke možemo direktno izvoditi od onoga *Paulusa de Lamprezo*, koji je bio consiliarius zadarskoga

⁴² CD, XVI, str. 49, 123, 124.

⁴³ Godine 1389, 1390, 1391, 1392, 1394 (dva puta), 1395, 1396, 1397 (dva puta), 1398, 1399, 1404, 1407 (F. Šišić, n. d., str. 56, 57.)

⁴⁴ CD, XVI, str. 190.

⁴⁵ Oni su g. 1324. kupili selo Radošić u trogirskoj zagori od tamošnjih dića. Vidi o tome u radu Miroslava Kurelca »Društvene diferencijacije i pokreti pučana srednje Dalmacije od XIV do XVI stoljeća«, *Zbornik Zavoda za povijesne znanosti Istraživačkog centra JAZU*, vol. 10, Zagreb 1980, str. 238, 239.

⁴⁶ Pavao Andreis, *Povijest grada Trogira*, izd. Čakavski sabor, Split, str. 19.

rektora u izgnanstvu u Ninu poslije 1343. god. Pitamo se može li se još štogod reći ili makar pretpostaviti o njegovim daljnjim precima ili rođacima.

Imajući pred očima cjelinu zadarske antroponimije do prve polovine XIII. st., kad je živio prvi poznati nam Pavlov predak, i znajući da je oblik imena koji nije bio frekventan osobu vrlo dobro označavao (identificirao) u zadarskom društvu, možemo reći da se preko sasvim rijetka oblika *Lamprec* za *Lampredius* može pretpostaviti tko je bio, odnosno kojoj je obitelji mogao pripadati onaj *Lamprec* po kojemu je imenovan Paulus de Lamprezo 1247. godine. Još se samo jedan *Lamprec* javlja u zadarskim izvorima i to na početku druge četvrti XIII. stoljeća, kad je upravo mogao djelovati onaj *Lamprec* po kojemu mu je sin nazvan i 1247. god. zapisan kao Paulus de Lamprezo. A taj istoimenik, odnosno onaj koji je nazivan istim hrvatskim hipokorističkim oblikom od imena *Lampredius*, bio je zadarski talac u Mlecima 1228. godine. Iz dokumenta saznajemo da su 2. XII. te godine dva Zadrana, Cerna de Carbono (pogrešno piše de Calbono) i Josebus filius Laurentii, jamčili »pro *Lamprezo filio Preste*« i za još jednog Zadrana⁴⁷. Navedeni jamci su članovi poznatih zadarskih obitelji svoga vremena (posljednjem je djed Iosephus bio sudac u Zadru 1167. god., a otac Lovrehna, *Lourehna de Joseph*, češće se javlja u zadarskim dokumentima od 1190. do 1222.)⁴⁸, pa je i onaj za koga jamče po svoj prilici bio iz njihova društvenoga kruga, a i to što je bio talac o tome kazuje. Sudeći po osobnim imenima, jer ona se u starim i uglednim obiteljima dalmatinskih gradova redovito nasljeđuju od predaka i rodbine, onaj *Lamprec Prestin* bio je iz roda *Matafara*, jer se jedan *Lompri Preste de Matafaro* javlja od 1251. do 1289. god., a supruga mu Krasna čini svoj testament tek 1317. god.⁴⁹ Otac je tomu *Lompri* bio *Preste de Matafaro*, koji se u dokumentima javlja od 1233. do 1254. god.⁵⁰ Naš *Paulus de Lamprezo*, koji se u dokumentima javlja od 1240. do 1260. (i kao de *Lampredii*, de *Lampredio*), a kuća mu se kao pokojnog, »bone memorie«, spominje 1265. god.⁵¹, po našem je mišljenju i genealoškom uvidanju sin onoga *Lampreca Prestina*, mletačkog taoca iz 1228. god. Po godinama javljanja to sasvim odgovara, a zanimljivo je iznijeti da se g. 1254. u istom dokumentu kao svjedok s Pavlom *Lampredijevim*, uz ostale, nalazi i Damjan, sin Črnje de Carbono⁵², jednoga od jamaca za *Lampreca Prestina* 1228. god. (Očevi se i sinovi uporedo javljaju u dokumentima!). Taj je *Lamprec*, pak, opet prema našim genealoškim razvrstavanjima na temelju nasljeđivanja osobnih imena, bio brat *Vlčinje Prestancija Matafara*, *Vilcenne Prestantii Matafaro*, koji se javlja od 1201. do 1233. god.⁵³

Takvu rasuđivanju ne mora biti znatnija smetnja to što se g. 1247. među šesnaest zadarskih vijećnika koji su bili oformili vijeće u izgnanstvu u Ninu već nalaze dvojica iz obitelji *Matafar*: *Preste* i *Volcinna*. *Paulus de Lamprezo* baš je naveden uz *Vlčinju Matafara*. *Preste* je, što će se moći vidjeti iz rodoslovlja, bio otac *Vlčinjin*, a rođak *Pavlov*. *Preste* je svome

⁴⁷ Š. Ljubić, *Listine*, III, str. 401.

⁴⁸ Bio je sudac i advokat, CD II, 244, 287, 318, 326, III, 4, 213.

⁴⁹ Š. Ljubić, *Listine*, I, 73; *Spisi zadarskih bilježnika*, II, 134.

⁵⁰ CD, III, 385, *Listine*, I, 73, CD, IV, 573.

⁵¹ CD, V, 350.

⁵² CD, IV, 573. To je dokument kojim zadarski nadbiskup, na papinu zapovjed, sudi da se Šibenčani pokore trogirskom biskupu.

⁵³ CD, II, 3, 387.

drugome sinu nadjenuo ime Lompre, od Lampredius, prema imenu svoga strica i Pavlova oca: *Lompre Preste de Metafaro*, aktivan 1251—1289, kako smo gore iznijeli.

Možemo se zapitati kako to da se u obitelji Pavla Lamprecova, Lampredijeva, prvoga nam čvrsto utvrđenoga pretka Paulusa de Paulo, i njegovih nasljednika, nijednom ne javlja obiteljski nadimak *de Metafaro*⁵⁴. U potvrdu tomu da se u pojedinoj grani obitelji Metafaro u nekoliko generacija nije javljao taj nadimak, ili nam makar nije ostao zapisan u dokumentima, a onda se javlja, navest ćemo ovo: *Nicola de Lampredio* javlja se od 1204. do 1224. god.⁵⁵ Sin mu se *Lompre de Nicola* susreće od 1240. do 1254. god.⁵⁶, a drugi sin, *Petrus de Nicola Lampredio*, 1250. god., kao *examinator*⁵⁷. Sin Lompre Nikolina javlja se 1267. god. kao *Nicola de Lampredii*⁵⁸. Međutim je on 1265. godine nazvan ovako: *Nicola de Metafaro, filius quondam Lompre Metafari*⁵⁹. Tek smo preko njegove denominacije saznali da *Nicola de Lampredio* s početka stoljeća i sin mu Lompre i Petar, *Lompre de Nicola* i *Petrus de Nicola Lampredio*, također pripadaju obitelji Metafar. A mogli smo to i ne saznati izravno — da se nije javio Nikola Lampredijev s nadimkom Metafar — nego tek usporedbom antroponima u obitelji.

Obiteljski se nadimak čvrsto vezao samo uz Vličinju Prestancija Matafara, onoga što se susreće od 1201. godine, i uz njegove potomke. Pretke Paula de Paulo, međutim, premda se u poznatim nam izvorima ne nazivaju Metafar, možemo uvrstiti u odvjetke te obitelji preko sasvim izuzetna hipokorističkog oblika koji se našao u oca Lamprecova i u Lampreca Prestina, a osobna imena *Lampredius* i *Prestantius*, to jest ta oba imena (i njihovi hrvatski hipokoristički oblici) u istoj obitelji, nalazila su se i pravično smjenjivala samo u obitelji Matafar.

Kako su se u dalmatinskim gradskim obiteljima nasljeđivala i osobna imena majčine rodbine, u prvom redu oca i majke, to bi se u pojedinoj grani roda stala nasljeđivati drugačija imena, koja bi u njoj postala tipična i član dotične obitelji po njima prepoznatljiv. U grani Matafara koja je zadržala nadimak izmjenjivala su se u glavnoj liniji nasljeđivanja imena, od djeda na prvog unuka, imena *Prestantius/Preste* i *Vilcinna/Volcina*, to jest *Vličinja*. U drugoj se grani smjenjivala imena *Lampredius/Lompre* i *Nikola*, a u onoj predaka Paulusa de Paulo: *Lampredius/Lamprec/Lompre* i *Paulus*, a uskoro i *Vitus/Vite*. Ime *Marinus* Pavlova oca ušlo je u obitelj dvije generacije prije Pavlove, vjerojatno preko imena prababina oca.

Zbog čvrsta nasljednog lanca osobnih imena mogli smo, eto, Paulusa de Paulo uvrstiti u obitelj kojoj je pripadao i koju smo u nekoliko naraštaja mogli pratiti, a nastojali smo ga smjestiti i u širu rodbinsku zajednicu. Možda se ona u Pavlovo vrijeme i nije više držala bliže rodbinskom (premda se pri tome možemo prisjetiti kako se u narodu kazuje da se za nekoga, ako je s posebnim osobinama, do u deveto koljeno zna od koga je proćedio), ali mi kada danas nastojimo zagledati u prošle datosti želimo istaknuti da je Pavlova obitelj potekla od najuglednije zadarske obitelji,

⁵⁴ *Metafar* bi se moglo prevesti našom riječju »ubojica«, prema srednjolatinskom *matare* od *mactare*. K. Jireček, *n. d.*, str. 305.

⁵⁵ *CD*, III, 44, 80, 235, 236.

⁵⁶ *CD*, IV, 117, 573.

⁵⁷ *CD*, IV, 426.

⁵⁸ *CD*, V, 437.

⁵⁹ *CD*, V, 333.

one Matafara, koja je, prema riječima istraživača, od početka XIII. do početka XV. stoljeća zadržala »jedno od najistaknutijih mjesta među zadarskim patricijatom«, a koja je anžuvinskom Zadru, u vrijeme kada živi i djeluje naš Pavao, pored komunalnih zvanja dala i tri kraljevska viteza, i ninskoga biskupa i dva zadarska nadbiskupa⁶⁰. Pavlovi su izravni preci dosada ostali neuočeni kao dio te obitelji, ali sada kada to znamo možemo reći da su svi ogranci Matafara živo sudjelovali u zadarskom XIII. i XIV. stoljeću i da je *Paulus de Paulo, Pavao Marina Pavlova — političar, kroničar i prevodilac na hrvatski jezik* — bio jedan od najistaknutijih članova te razgranate i utjecajne porodice.

IV. Razmatranje o precima Matafara do u početak XII. st.

Ako smo Pavla preko lanca osobnih imena povezali s njegovom bližom i daljnjom rodbinom i precima, ako smo mu pretke zatim pokušali smjestiti u njihov obiteljski krug, pa tako došli do početka trinaestoga, odnosno do zadnje trećine XII. stoljeća, kad je u Zadru živio prvi potvrđeni predak Matafara, Prestatius, otac Vlčinje, onoga što se javlja 1201. godine, jer on se imenuje: Vilcinna Prestantij Matafaro (a jedan se Matafar, redovnik samostana sv. Krševana, javlja 1105. god.⁶¹, ali nam za sada nedostaju podaci da ga ikako pokušamo povezati s nama poznatima iz te obitelji), ako znamo i ulogu koju su članovi te obitelji imali među zadarskim plemstvom u prvoj polovici XIII. stoljeća, kada njih trojicu nalazimo kao vijećnike uz zadarskoga rektora u oformljenom vijeću Zadrana u izbjeglištvu u Ninu, gdje su se našli poslije neuspjele pobune protiv mletačke vlasti nad Zadrom, a znamo i dužnosti i sudjelovanje članova te obitelji u javnom životu Zadra od početka XIII. stoljeća⁶², onda pokušajmo naći i njezine daljnje pretke u XII. stoljeću, jer se njezin društveni položaj u Zadru, kao i nijedne druge obitelji, nije stekao odjednom nego se generacijama stjecao. Nedostaju i dokumenti i radovi o tomu da se to i поблиže pokaže. Tek su objavljene neke genealogijske skice iz kojih se uočava kako ugledne zadarske obitelji iz XIII. st. imaju svoje čvrste društvene korijene i u XII. stoljeću⁶³. Ovdje ćemo pokušati to pokazati za obitelj Matafar.

Malo je podataka koje ćemo zbog nevelikog broja dokumenata iz XII. st. moći navesti. Neke će karike u rodoslovnom pokušaju nedostajati, ali

⁶⁰ N. Klaić i I. Petricioli, *n. d.*, str. 191, 230. Ostala mišljenja o toj obitelji vidi kod V. Jakić-Cestarić, »Ženska osobna imena u XIII stoljeću...«, *n. d.*, str. 177.

⁶¹ *CD*, II, str. 16.

⁶² Od 1204. god. *Nikola Lampredijev* je ugledni svjedok, a 1224. je vijećnik zadarskog kneza (*CD*, III, 44, 80, 235). Sin mu je *Petar* sudac 1337, *examinator* 1250 (*CD*, IV, 35, 105, 426), a sin *Lompre* advokat samostana sv. Krševana 1254 (*CD*, IV, 556). Godine 1233. javlja se *Preste Matafar* kao zastupnik samostana sv. Krševana (*CD*, III, 387), da bi 1247. bio među prvima imenovan kao vijećnik zadarskoga kneza među Zadra: ima koji su bili u izbjeglištvu u Ninu. Godine 1240. javlja se *Pavao Lamprecov* (Lampredijev) kao sudac i pristav u sporu oko zemlje u Gorici iza Biograda (*CD*, IV, 105); 1249. i 1250. on je zadarski sudac (*CD*, IV, 401, 415). Godine 1247. od 16 zadarskih vijećnika 3 su Matafara, a četvrti (Draže) naveden je među ostalim Zadranima što su gotovo pet godina prebivali u Ninu. Godine 1254. od 13 Zadrana koji prisustvuju presudi zadarskog nadbiskupa, po papinoj zapovijedi, da se Šibenčani pokore trogirskom biskupu, opet su 3 Matafara: *Preste, Paulus de Lampredio* (Pavao Lamprecov) i *Lompre Nikolin* (*CD*, IV, 573).

⁶³ V. Jakić-Cestarić, »Etnički odnosi...«, *n. d.*, str. 155-160.

će neke navoditi na slijed, pa ih treba i slijediti i preko antroponimijskih podataka pretke Matafara pokušati dosta realno iz koljena u koljeno voditi sve dublje u prošlost.

Prema rodoslovnom stanju Matafara oko početka XIII. st., kakvo smo iznijeli u tabli II. iz koje se vidi da *Vilcina Prestantii Matafaro* (spomenut 1201. god.) ima rođaka *Nikolu Lampredijeva* (1204—1224, vijećnik te godine) i brata *Lampreca/Lampredija* (to se ime nastavlja davati u dvije grane obitelji), izlazi da je Prestancije, otac Vļčinje, imao brata Lampredija, Nikolina oca, pa je po njemu dao ime jednome sinu, a u Zadru je bila redovita pojava da jedan od sinova, ako ih ima više od dva, dobije stričevu ime.⁶⁴ Prestancijev se, pak, i Lampredijev otac zvao *Vļčinja*, jer se u jednoj grani Matafara to ime generacijski smjenjuje s imenom *Prestantius/Preste*. Čini se da je i Lampredije jednome svome sinu dao ime brata Prestancija (bio bi to otac Lompre koji se 1251. god. navodi kao: *Lompre filius quondam Preste de Daria*⁶⁵, jer se drugi Preste navodi kao živ i društveno utjecajan 1254. godine⁶⁶ Ime Vļčinja, po pravilu nasljeđivanja imena, moralo je postojati i u obitelji Prestancijeva brata Lampredija, odnosno tako bi se trebao zvati njegov sin, ali ga ne nalazimo u dokumentima, a onaj Vļčinja koji se javlja 1233. god., kad i Preste Vļčinje Prestancijeva⁶⁷, možda je unuk Lampredijev, onoga što je živio i djelovao pri kraju XII. st., i nije to Vļčinja koji se javlja 1201. god., jer bi se od toga vremena bio još koji put našao u dokumentima.

Mi toga Lampredija i brata mu Prestancija, sinove Vļčinje, ne nalazimo u izvorima posljednje trećine XII. stoljeća. To nas iznenađuje, jer u tome razdoblju ima dosta isprava u kojima su kao prisutni kakvu činu navedeni ugledni Zadrani, po više njih. Nalaze se tamo i oni s imenom *Lampridius*⁶⁸ i oni s imenom *Prestantius*⁶⁹, ali nema onih nosilaca tih imena kojima bi otac bio Vļčinja, kako mi mislimo da bi po nasljednom nizu trebalo biti. Krajem stoljeća, 1193. god., javlja se u jednom dokumentu za vrijeme ugarsko-hrvatske vlasti nad Zadrom, u vrijeme zadarskoga kneza Damjana Desinjina, jedan *Lampredius comes*⁷⁰. Ne možemo isključiti mogućnost da je on baš bio *Lampredije sin Vļčinje*.

U svakom slučaju, u prethodnoj generaciji, koja je djelovala šezdesetih godina, prema našim rodoslovnim razmatranjima, zasnovanima na dokazanu pravilu nasljeđivanja osobnih imena u Zadru, trebalo bi da se susretnemo s *Vļčinjom Prestancijevim* i(li) s *Vļčinjom Lampredijevim*. Ne možemo, naime, unaprijed znati koji od njih dva, od braće Lampredija i Prestancija, nosi ime djeda po ocu, pa zato za sada ne znamo ni ime Vļčinjina oca. U dokumentu nam se, međutim, javio *Vilcinna filius Lopre*

⁶⁴ Vidi već u rodoslovnoj skici priora Andrije s početka X. st. i u onima iz XII-XIV. st. u: V. Jakić-Cestarić, *isto mjesto*.

⁶⁵ S. Ljubić, *Listine*, III, 404.

⁶⁶ *CD*, IV, 573.

⁶⁷ *CD*, III, 387.

⁶⁸ *Lampridius filius Bogdani* 1174, *CD*, II, 137; *Lampridius Vitace*, 1174-1190, *CD*, II, 137, 152, 153, 171, 172, 225, 244.

⁶⁹ *Prestantius Cipriani* 1188—1190, *CD*, II, 223, 244; *Prestantius filius Michaelis Pance* 1178-1190, *CD*, II, 152, 186, 244. i *Prestantius frater Michaelis* 1172, *CD*, II, 132.

⁷⁰ *CD*, II, 262. Tu se navodi i *Duymus comes* (usput navodimo da se jedan *Duymus de Matafaro* susreće 1256). Još su navedeni kao prisutni Zadrani, bez naziva »comes«, *Gregorius Cose*, *Petrizus Vitaze*, *Cosa Gregorii*, *Petronia f. Albini* i *Theodorus Tilie filius*.

1166. i 1167. god., kad opat samostana sv. Krševana popisuje zemlje u Kamenjanima i kad zadarski nadbiskup i knez s ostalom vlastelom dosuđuje zemlje u Obrovcu (u današnjem Babindubu kraj Zadra⁷¹) samostanu sv. Marije⁷², i to je prema našem razmatranju predak Matafara u toj generaciji. Oca mu *Lampredija/Lompru*, sina *Vlčinje*, ne nalazimo u dokumentima. Njegovo bi vrijeme djelovanja u Zadru bilo oko 1130—1150. godine. Postoje samo četiri dokumenta iz toga razdoblja u kojima se navode neki prisutni Zadranani (1129, 1133, 1134. i 1146. god.), ali među njima ne nalazimo pretka Matafara *Lampredija Vlčinjina*. Međutim se 1134. god. među zadarskim »proceres« uz zadarskoga kneza u rješavanju spora između samostana sv. Marije i sv. Krševana glede neke zemlje nalazi *Prestantius Fera*⁷³, pa bismo u njemu mogli gledati tasta *Vlčinje Lomprina*, onoga što se navodi 1166. god., jer je on jednome od svojih sinova nadjenuo ime *Prestantius*, koje se onda kod Matafara nasljeđivalo u prvoj polovici XIII. stoljeća.

Iznijeli smo da *Lampredija* sina *Vlčinje* nismo našli u dokumentima tridesetih do pedesetih godina XII. st. Međutim, u jednom *Vlčinji* u Zadru početkom toga stoljeća možemo gledati pretka Matafara. Bio bi to *Vilcina iudex* 1105. god.⁷⁴ u jednom dokumentu koji je dala sačiniti opatica samostana sv. Marije Večenjega, u godini ulaska u grad kralja Kolomana, čijim je novcem ona podigla zvonik Sv. Marije, kako nam epitaf na njezinu grobu i natpis na zvoniku kazuje. Navodimo da se u drugome dokumentu datiranu u istu 1105. godinu govori o zemlji u Lukoranu, na otoku Ugljanu pred Zadrom, koju je monah *Matafar* darovao samostanu sv. Krševana⁷⁵. Sudac *Vlčinja* i redovnik *Matafar* mogli bi biti braća, ako su prihvatljiva naša dosadašnja izlaganja o precima Matafara u XII. stoljeću.

Vlčinji bi otac bio *Lampredius*. Nalazimo jednoga uglednika toga imena među Zadranima koji 1075. god., zajedno s predstavnicima Splita, Trogira i Biograda, obećavaju Mlečanima da neće više dovoditi Normane u Dalmaciju⁷⁶. Taj se *Lampredije* navodi deveti po redu među dvanaestoricom navedenih Zadrana, pa će biti bio i mlađi među njima⁷⁷. On bi i po godinama i po iskazanu ugledu mogao biti otac zadarskog suca *Vlčinje* s početka XII. st. (jer sudačka se čast i dužnost u ranosrednjovjekovnim dalmatinskim gradovima nije postizala školovanjem nego prvenstveno obiteljskim i osobnim ugledom i sposobnošću). Time bi onda taj *Lampredius* bio i rodonačelnik porodice *Matafar*, kako je mi preko oskudnih elemenata pokušavamo sagledati tokom XII. stoljeća, a on bi bio i prvi predak *Paula de Paulo*, *Pavla Marina Pavlova*. U zadarskim dokumentima XI. stoljeća drugoga *Lampredija* nema.

⁷¹ M. Klarić, »Obrovac sredovječnih isprava«, *Vjesnik Hrvatskog arheološkog društva*, XVI, 1935.

⁷² CD, II, 107.

⁷³ CD, II, 44, 45.

⁷⁴ CD, II, 15.

⁷⁵ CD, II, 16.

⁷⁶ CD, I, 138.

⁷⁷ Pošto smo dijelom ušli u zadarske genealogije, primjećujemo da se u dokumentima osobe navode prema životnom dobu, to jest prije stariji pa mlađi. Tako se i članovi iste obitelji u istom dokumentu navode jedni prije a jedni poslije, kao u onom iz 1247. i 1254. gdje se članovi Matafara navode na različitim mjestima (a prateći ih prema dokumentima i vremenu kad se javljaju zaključujemo da su uvršteni prema starosti).

Međutim je 1105. god. u istom dokumentu u kojem nalazimo suca Vljčinju, naveden *Lampredius prior Zadra*, uz priora Vitaču, kojega već 1095. god. nalazimo kao bivšega priora: »Signum manus Uitaze nuper prioris«⁷⁸. To znači da se priorska titula zadržala uz njegovo ime, kad i nije više vršio tu dužnost. Tako i prior Lampredije vjerojatno 1105. god. nije bio prior u Zadru, jer je Koloman, iako je obećao punu autonomiju dalmatinskim gradovima, ipak na čelo Zadra postavio svoga čovjeka s titulom comes. Taj se dokument iz 1105. god., naime, vremenski određuje prema zadarskome nadbiskupu i prema comesu Zadra Cesaru.⁷⁹ Naprotiv, sudac Vljčinja je te godine stvarno mogao biti sudac u Zadru, jer je sudačka čast u svima vladavinama nad Zadrom bila u rukama njegovih građana. Prema iznesenome mišljenju, ako bismo pomislili da prior Lampredius može biti istovetan s onim Zadrantinom istoga imena iz 1105. god., za kojega kažemo da bi mogao biti prvi nam poznati predak Matafara, onda ne bi trebalo biti smetnje u tome što bi se navodni otac Lampridius nalazio na čelu grada kao prior u isto vrijeme kada bi u njemu sin Vljčinja bio sudac. Jer, iznijeli smo, Lampredius po svoj prilici nije 1105. god. vršio priorsku dužnost, budući da je na čelu grada bio comes Cesar, a Zadrani navedeni na kraju toga dokumenta samo su najugledniji od onih »ciuibus nobilibus« koji se tamo spominju.

Nije na odmet spomenuti da se 1070. god. kao župan mjesta Tinja, sjeveroistočno od Biograda, i njegova područja Zatinja, navodi jedan Vljčinja — *Vilcina Zatiniscicus*⁸⁰ — i da je put hrvatskim osobnim imenima u Zadar vodio u prvom redu iz njegove bliže okolice, preko naseljavanja Hrvata u Zadar i njihova rodbinskog povezivanja sa starim zadarskim romanskim obiteljima. Jedno od tih hrvatskih osobnih imena nalazimo na početku zadarske obitelji Matafar (ukoliko se bude moglo usvojiti ovakvo naše izvođenje njezina razvoja do početka XIII. st.), a ono se u njoj, zbog nasljeđivanja imena predaka, nasljeđivalo u mnogim generacijama, pa ga nalazimo do kraja XIV. st., dokle sežu naša genealogijska istraživanja starih zadarskih obitelji. Tako ga u isti mah nalazimo u četiri unuka Vučinje Matafara koji se javlja od sredine do pred kraj XIII. stoljeća. Bili su to *Vulcigna Benedicti de Matafaris* (1323—1346), *Vulcinna Guđonis de Matafaro* (1333—1346), *Vulcinna Miche de Mathafarro* (1292—1359), *Vulcinna Petrici de Matafaro* (1323—1341), a praunuk Gvida Matafara opet se zove Vučinja: *Volcina Petri de Matafaro*, 1370.

U toj se obitelji isto tako preko mnogih generacija od XI. do u XIV. stoljeće prenijelo ime *Lampredius*, koje je naslijeđeno od romanskoga pretka Matafara, koje je u romansko-hrvatskome simbiotskom procesu u Zadru već sredinom XII. stoljeća zabilježeno u hrvatskom hipokorističkom obliku *Lompre*, u denominaciji *Vilcinna filius Lopre* 1166. god. (Dokument je sačuvan u prijepisu, pa je u njemu krivo zapisano *Lopre* umjesto *Lompre*.), a na početku XIII. st., u prvog nam izravnijeg pretka Paula de Paulo, kao *Lamprec*, što je drugi hrvatski hipokoristički oblik istoga staroga dalmatinskoga predslavenskoga imena. Otac toga Lampreca i brata mu Vljčinje nosio je također hrvatski oblik svoga romanskoga imena, *Preste* od *Prestan-*

⁷⁸ CD, I, 206.

⁷⁹ N. Klaić, »Još jednom o tzv. privilegijama trogirskog tipa«, *Istorijski časopis*, XX, Beograd 1973, 15-87, posebno 21-27.

⁸⁰ CD, I, 117, 118.

⁸¹ To je iznio već K. Jireček u navedenom radu.

tius, pa se to osobno ime od sredine XIII. st. više i ne susreće u svome latinskome nego samo u hrvatskom obliku⁸¹. *Preste*, dakle, i sinovi mu *Vlčinja* i *Lamprec* početkom XIII. stoljeća! Sinovi su mu začetnici dviju grana roda Matafara.

Ako osobnim imenima u obitelji Matafar u XIII. st., o kojima smo već pisali⁸², dodamo za isto vrijeme ona iz Pavlova ogranka, koji smo sada njima priključili, onda nalazimo da njih 21, to jest više od polovice svih zapisanih, nose hrvatske antroponime po osnovi ili po tvorbi. Iznijet ćemo ih po vremenu javljanja: *Vlčinja* (zapisano *Vilcinna*, gdje je *il* grafijski iskaz našega fonema */l/*, samoglasnika našega jezika, koji je u XIV. st. u nekim govorima prešao u *u*) 1201, *Lamprec* 1228, *Preste* sin *Vlčinje*, od 1333. do 1345, drugi *Preste*, sin Darije, navodi se kao pokojni 1251, *Vlčinja* od 1333. dalje, *Draž*e/*Drago* 1247. i u imenovanju sina mu 1271 (*Matheus Dragi de Matafaro*), *Lompre* de Nicola od 1240, *Běla Lampreca Prestina* (zapisano *Bella*; ime se tada po svoj prilici još izgovaralo s jatom, posebnim fonemom hrvatskoga jezika, koji se na zadarskome području od sredine XIII. st. stao reflektirati kao *e* i *i*⁸³) 1265, pa djeca *Preste Darijina Lompre* (supruga *Krasna* i *Stana*, a djeca drugoga *Preste Vulčinja* (fonem se *l* hrvatskoga jezika tokom XIII. st. razvijao ka izgovoru *ul*) i *Dobra*, pa sinovi Pavla *Lamprecova Lompre* i *Vite* (od *Vitus* ili *Vitalis*), zatim krajem XIII. stoljeća sinovi *Vulčinje Matafara Petrbc*, *Forte* i *Miha* (supruga *Brana*), pa još *Lompre* i *Desa*⁸⁴, unuci *Lompre Nikolina*.

Kad sada ovoliko znamo o precima i razvoju kroz stoljeća toga roda, kojemu je u jednome njegovu ogranku pripadao i Paulus de Paulo, sve Pavlove važne funkcije i djelatnost — ona političara, kroničara⁸⁵ i prevodioca s latinskoga na hrvatski jezik — prirodnije pred nama izrastaju iz njegove zadarske sredine. Pavao sada pred nama stoji kao razvijena ličnost poslije duga puta razvoja svoga roda, koji je svoj hod imao zajedno s hodom srednjovjekovne zadarske komune, koji je njoj pomagao koracati i postao, može se reći, njezino oličenje, uključujući u sebi mnogovrsne ishode u njezinu razvoju od davnoga početka XII. i kraja XI. stoljeća: politička traženja i oslonce, stremljenja komunalnom, privrednom i kulturnom razvoju i etnosimbiotske procese, iz kojih je Pavao mogao izići i pred nama se objaviti kao vrstan znalac hrvatskoga jezika (On na paškome trgu *ad hoc* prevodi latinska pisma na hrvatski jezik od riječi do riječi.), kojemu iskaz preko osobnih imena nalazimo već u davnih Pavlovih predaka⁸⁶, a direktnije potvrde u njihovim funkcijama tokom XIII. stoljeća.

Tako je *Preste*, stric Pavlova prvog imenjaka u obitelji, Pavla *Lamprecova*, *Preste Vlčinje Matafara*, godine 1233. u ime opata samostana sv. Krševana ugovarao s ribarima »de grippo« (vrst ribarenja) o dijelu ulova koji će oni davati samostanu. Ribari su se zvali *Mate*, *Chocale* (?), iskrivljeno

⁸² V. Jakić-Cestarić, »Ženska osobna imena u XIII stoljeću...«, str. 177-180.

⁸³ V. Jakić-Cestarić, »Refleksi jata na sjevernodalmatinskim otocima«, *Radovi Instituta JAZU u Zadru*, III, 407-422.

⁸⁴ Potvrde o navedenim osobama nalaze se u CD, III-VI i knjigama *Zadarski bilježnici*, I, II.

⁸⁵ Jedan njegov suplemenik, »znameniti Dalmatinac« kako ga je Petrarca nazvao, »veliki Zadrantin« kako ga je N. Klaić nazvala, zadarski nadbiskup Nikola Matafar (1333-1367) po mišljenju istoga povjesničara bio je pisac zreloga kroničarskog djela »*Libri duo obsidionis iadrensis de anno domini MCCCXLV*«. — N. Klaić i F. Petricioli, *nr. d.*, str. 338, 339.

u prijepisu), *Grubec, Staniha i Buden*⁸⁷. Sve hrvatska osobna imena, jer im je i jezik bio hrvatski, a i Preste je Matafar, sin Vličinje, s njima tako govorio, noseći i sam, uz romanski nadimak, hrvatske antroponime u svojoj denominaciji. On je, zajedno s rođakom Pavlom Lamprecovim, kako smo već iznijeli, bio vijećnik zadarskoga vijeća u izgnanstvu u Ninu nakon pobune protiv Mlečana 1243. godine.

Nekoliko godina prije toga, godine 1240, imenovan je Pavao Lamprecov sucem i pristavom u sporu samostana sv. Kuzme i Damjana oko zemlje u Gorici, povrh Biograda. U dokumentu je osim naziva *pristaldus*, što je kontaminacija od »pristav« i »gastaldus«, koja je funkcija u dalmatinske gradove rimske pravne tradicije unesena iz hrvatskog prava⁸⁸, unesen još jedan hrvatski pravni termin, »zavoditi«, ovdje latiniziran u latinski pisanu dokumentu: *dictas terras sauodzaimus nos prefacti iudices*⁸⁹. Tako je Pavlov predak Pavao godine 1240. kao sudac i pristav zavodio u samostanski posjed zemlje u Gorici iza Biograda, a potomak mu Pavao, Paulus Marini de Paulo, naš poznati *Paulus de Paulo*, kao sudac i advokat, nakon sto i tri deset godina, na hrvatski jezik Pažanima prevodio nove statutarne odredbe. Duga je praksa pravničkog i sudačkog zanimanja u Pavlovoj obitelji, pred nama započeta još tamo sucem Vličinom 1105. godine, duga i potreba služiti se i hrvatskim jezikom u toj praksi, s Hrvatima u Zadru i okolici. Matafari su, sudeći po njihovim osobnim imenima, to odavno mogli.

Tako se pred nama ukazao jedan zadarski rod koji se razvijao i trajao od bizantskih vremena i koji je preko djelatnosti svojih izrazitih članova u sebe utkao prošlost zadarsku do početka XV. stoljeća. Tome je rodu pripadao Pavao Marina Pavlova, *Paulus de Paulo*.

⁸⁶ Već je Petar Skok, naš i svjetski poznati lingvist, onomastičar i balkanolog, g. 1928, u svome radu »O simbiozi i nestanku starih Romana u Dalmaciji i na Primorju u svijetlu onomastike«, *Razprave*, IV, Ljubljana, 1928, istakao i pokazao veliku vrijednost antroponimijskih istraživanja za rasuđivanje o jeziku i etničnosti, žaleći što još nema istraživanja o srednjovjekovnim dalmatinskim obiteljima, na kojima bi se rezultati antroponimijske analize i stupanj simbioze plastično pokazali.

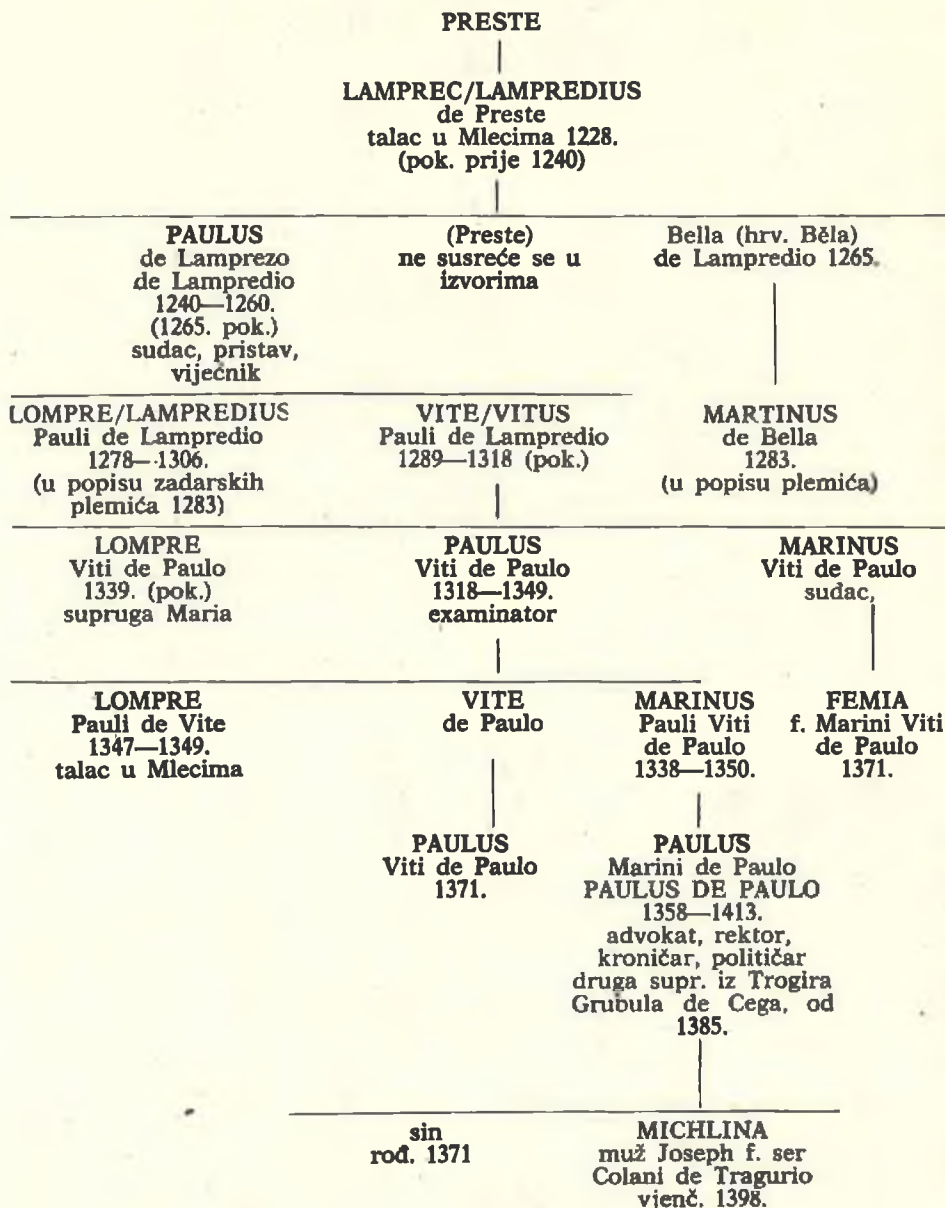
⁸⁷ CD, III, 385.

⁸⁸ Lujo Margetić, »O javnoj vjeri i dispozitivnosti srednjovjekovnih notarskih isprava s osobitim obzirom na hrvatske primorske krajeve«, *Radovi Instituta za hrvatsku povijest*, 4, Zagreb 1973, str. 47.

⁸⁹ CD, IV, 115.

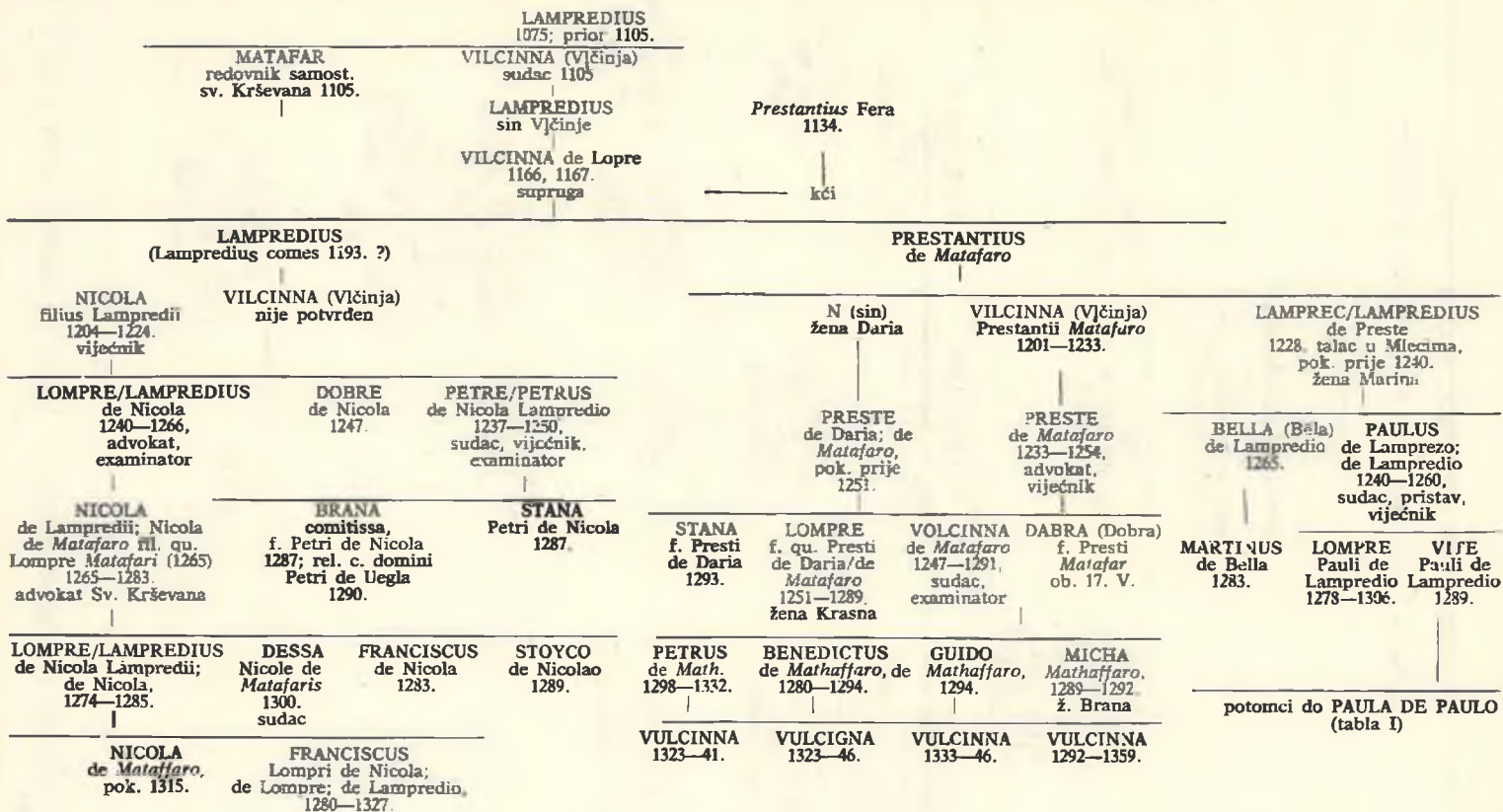
Tabela I

RODOSLOVLJE OBITELJI PAULA DE PAULO
Od Pavla Lamprecova do Pavla Marina Pavlova*

* Navedene su godine i vrijeme u kojem se pojedina osoba javlja u dokumentima.

PRETPOSTAVLJENI PRECI OBITELJI MATAFAR U XII. ST. I NJEZINI GLAVNI OGRANCI U XIII. ST.*

* Godine označuju godine i vrijeme javljanja u dokumentima. Sve osobe navedene u: *Codex diplomaticus* I—X, *Listine*, I, III, izd. JAZU; *Zadarski bilježnici* I, II, III.

Vesna Jakić-Cestarić: THE FAMILY OF ZADAR CHRONICLER PAULUS DE PAULO

Summary

Zadar chronicler Paulus de Paulo (Pavao Pavlović) was an important figure in our medieval history. He was a Zadar patrician, a member of the city council and a city judge (1373—1407). He was also a duke of Trogir, Šibenik and Pag and one of the leading figures in Zadar during the important event of Ludowic's rule and even more after his death. None of the historians tried to solve the question about his family relation. Judging from the patronimic »Marini« which was put together with his name in some of the documents and taking into account the way in which Zadar medieval law papers were written (the individual was listed with his grandfather's and his father's name) the author reconstructed the genealogy of Pavle's ancestry and concluded that Pavao must have been a descendent of one branch of the Matafar family.